

ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ การจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ดัมเกลือของชุมชน
บ้านคอนตาล อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี

ผู้เขียน นางสาวสุพรรณษา ปักษา

ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม)

คณะกรรมการที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ

ศาสตราจารย์ ดร.มนัส สุวรรณ

ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์ พวงเพชร ธนสิน

กรรมการ

รองศาสตราจารย์ ประสาน ตั้งสิกบุตร

กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและพื้นที่ดัมเกลือ บ้านคอนตาล อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่มาจากการประกอบอาชีพดัมเกลือของชาวบ้านในชุมชน และการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมทั้งนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา

จากการศึกษาพบว่าลักษณะทั่วไปของชุมชน เป็นพื้นที่ดินทรายและที่ราบสูง ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร มีการใช้น้ำในการอุปโภคและการเกษตรจาก ลำห้วยซิด มีการใช้ทรัพยากรป่าไม้เพื่อใช้เป็นแหล่งอาหาร จากป่าเขื่อน้ำ และป่าหนองใหญ่ ส่วนพื้นที่ที่ประกอบการค้าดัมเกลือ มีทั้งติดกับหมู่บ้านจำนวน 2 โรงและนอกเขตหมู่บ้านจำนวน 9 โรง และพื้นที่ดัมเกลือส่วนใหญ่มีทั้งติดกับถนนและไร่นา พื้นที่ดัมเกลือ บ้านคอนตาล เป็นพื้นที่ที่มีการดัมเกลือประเภทอุตสาหกรรมครัวเรือนซึ่งมีการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการผลิตเกลือจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน และมีการถ่ายทอดด้านความเชื่อ โดยมีการสะท้อนที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สังเกตได้จากการมีประเพณีการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระแม่ธรณี และเจ้าที่ที่ดูแลบ่อเกลือ ซึ่งเป็นประเพณีการเช่นไหว้ก่อนที่จะมีการประกอบอาชีพดัมเกลือ นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีความเชื่อที่แสดงออกมาในรูปแบบข้อห้าม ความเคารพต่อเจ้าที่ที่ดูแลบ่อเกลือ และพระแม่ธรณีเป็นเครื่องเตือนไม่ให้มีการนำเอาทรัพยากรมาใช้อย่างรวดเร็ว เมื่อสังคมเปลี่ยนไปจึงได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการ และการเรียนรู้ก็เป็นการรวมตัวกัน เกิดเป็นเครือข่ายผู้ดัมเกลืออย่างไม่เป็นทางการ

จ

และได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาพัฒนาการประกอบอาชีพต้มเกลือ ทำให้มีการเร่งการใช้ทรัพยากรมากขึ้น ส่งผลให้การต้มเกลือเพื่อยังชีพกลายเป็นการผลิตเพื่อการค้า

ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่มาจากการประกอบอาชีพต้มเกลือพบว่าสีของดินไม่มีการเปลี่ยนแปลงและไม่ส่งผลกระทบต่อพืชที่ปกคลุมดิน ส่วนแหล่งน้ำบริเวณรอบๆพื้นที่ต้มเกลือ มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสีดำ แต่สังเกตได้ว่าไม่มีการตายของปลาหรือสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำเป็นจำนวนมากๆ ในด้านทรัพยากรป่าไม้พบว่า มีการใช้ประโยชน์จากป่ารอบๆหมู่บ้านเป็นแหล่งอาหารและ พื้นที่ป่ามีจำนวนลดลงจากอดีตเนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพเกษตร และนำฟืนมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในครัวเรือน ส่วนการจัดการสิ่งแวดล้อมพบว่ามีการจัดการแก้ปัญหาแบบป้องกัน ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยการขุดบ่อกักเก็บน้ำเสียเพื่อควบคุม ไม่ให้มีการปล่อยน้ำเสียออกสู่ภายนอก และมีการจัดการแก้ปัญหาแบบรักษาสีสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยหลักการอนุรักษ์(5 R) โดยมีการเปลี่ยนการใช้เชื้อเพลิงจากฟืนมาเป็นแก๊สแทน มีการใช้ประโยชน์จากน้ำใต้ดินเค็มให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนการจัดการน้ำเสีย พบว่า โรงต้มเกลือส่วนใหญ่มีบ่อกักเก็บน้ำเสียในโรงต้มเกลือ แต่ไม่ค่อยได้มาตรฐาน

และในส่วนของการจัดการสิ่งแวดล้อมและการนำเสนอแนวทางการแก้ไขในพื้นที่ต้มเกลือพบว่าส่วนใหญ่ต้องการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดในรูปแบบการออกกฐระเบียบ และต้องการให้มีการกำหนดความลึกของการขุดเจาะน้ำใต้ดินเค็มเพื่อป้องกันการพังทลายของบ่อเกลือ ส่วนการนำเสนอแนวทางการแก้ไข ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการพัฒนาเกี่ยวกับการกักเก็บน้ำเสียไม่ให้ไหลออกไปสู่ทุ่งนาให้ดีกว่านี้ เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อข้าวและแหล่งน้ำ โดยต้องการให้มีการขุดลอกคลองรอบๆบริเวณพื้นที่ประกอบอาชีพต้มเกลือ และส่วนใหญ่ยอมรับอยากให้พื้นที่บ้านดอนตาลมีการประกอบอาชีพต้มเกลือต่อ เนื่องจากจะได้มีงานทำโดยไม่ต้องไปทำงานที่อื่น

Independent Study Title	Environmental Management in the Salt Production Area of Ban Dontan Community, BanPhue District , Udon Thani Province
Author	Miss Suphansa Paksa
Degree	Master of Arts (Man and Environment Management)
Independent Study Advisory Committee	
	Prof. Dr. Manat Suwan Chairperson
	Assoc. Prof. Puangpetch Dhanasin Member
	Assoc. Prof. Phasarn Tangsikabuth Member

Abstract

The purpose of this study is to examine the community context and the salt production area in Ban Dontan, Ban Peu District, Udon Thani Province, the environmental change from salt production of people in the community and environmental management as well as to propose potential solution.

From the study, it was found that geographical condition of the community is sandy soil and plateau. Most villagers are agriculturists. They depend on Lam Huay Seed for consumption and agriculture purposes. They also utilize the forest resources from Kheur Nam and Pah Nong Yai forests. There are two salt production buildings in the village and another nine buildings outside the village. The buildings are adjacent to both streets and fields. The household salt production industry in Ban Dontan is performed according to local tradition. They pass on their beliefs, reflecting the superstitious relationship with revered gods such as the mother goddess of the land or the guardian spirit of the salt pool. People perform a worship ceremony before they start salt production business. People also abide by the taboos and pay respect to the guardian spirit of the salt pool and the mother goddess of the land to remind them not to over-consume

natural resources. But due to social development, people have changed their ways of managing and learning about their business and now get together as an informal group of salt producers. They have adapted new technologies in salt production, resulting in the rapid consumption of natural resources. The salt production has thus changed from vocational activity to a more commercial purpose.

As for the environmental change caused by salt production, it is found that there is no change in terms of soil color, with no effect in regard to plants coverage. The water surrounding the area turned black, but there were few dead fish or other aquatic species. There has been a decrease in the forest area and therefore, decrease in its use as a food supply as compared to the past. This is due to human encroachment forest for agriculture purpose as well as a source for firewood. As for environment a management, people try to prevent negative environmental impact by setting aside pool for polluted water to control its release into the surrounding area . They also solve the problem by applying to 5 R_s in resource conservation. They changed from using forest –collected firewood to husk and utilizing salt water under the ground. Most salt production buildings have a pool for polluted water, but not the standard one.

As for environmental management and proposed potential solution, it is found that most people need regulations to control the resource utilization for the utmost advantage. They also need the exact limit depth of soil digging for salty water to prevent erosion of soil pool. Most of them need the improvement on preventing the polluted water from flowing into the fields so as not to affect the agriculture or water supply. They also want to have the area around the salt production area dredged. Most of them accept that they want to continue salt production, so that they don't have to work outside the village.